

In het volgende deel van deze nieuwsbrief worden alle soorten apart onder de loep genomen. Hieronder volgt een korte toelichting over hoe de figuren en de grafieken die bij de tekst staan weergegeven afgelezen moeten worden.

Verspreiding en netwerk trajecten

Het verspreidingsgebied van de soort is op uurhok-niveau weergegeven met een grijze ondergrond. De ligging van de trajecten waar die soort voorkomt is weergegeven met zwarte rondjes. Op die manier is goed te zien of het netwerk van meetlocaties mooi gespreid ligt over het gebied waar de soort in Nederland voorkomt.

Regio's

Hier geven we een overzicht van het gemiddeld aantal waargenomen dieren per trajectbezoek in 1999. Het gemiddelde van alle trajecten hebben we aangegeven met een stippellijn. Het gemiddelde van de regio's is in de grafiek aangegeven met balkjes. Om iets over de variatie te laten zien hebben we het hoogste

trajectgemiddelde van de betreffende regio met een lijn aangegeven, die op de balkjes staat.

Trends

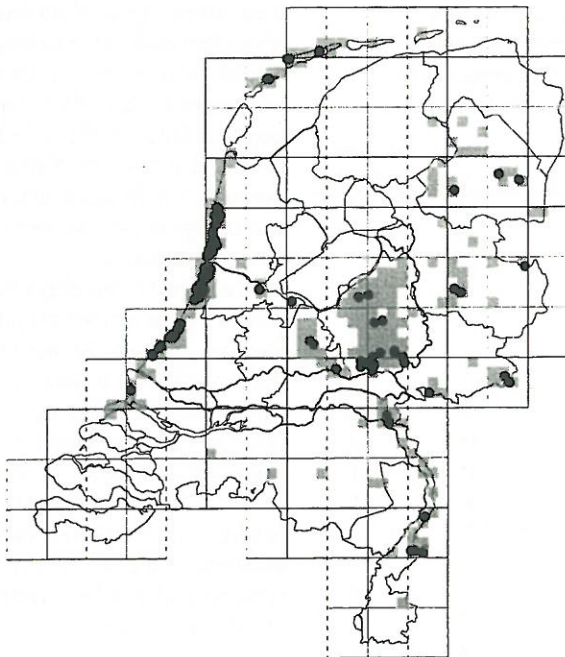
De trends zijn gebaseerd op de indexgetallen zoals die door het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn berekend. Deze indexgetallen zijn onder andere gecorrigeerd voor het aantal keer dat een traject gelopen is. Daarnaast is dit jaar voor het eerst gebruik gemaakt van weegfactoren waarmee gecorrigeerd is voor het percentage van het leefgebied dat bemonsterd is. Dat wil zeggen dat sommige regio's zwaarder meetellen, naarmate ze voor die soort verhoudingsgewijs belangrijker zijn. De indexgetallen worden zo representatiever voor de landelijke situatie.

Indexgetallen geven de relatieve verandering weer sinds het eerste jaar van de trajecttelling. Om een indruk te geven van hoe deze getallen zich verhouden tot het aantal waargenomen dieren hebben we ook het landelijk gemiddelde aantal dieren weergegeven dat door de jaren heen op de trajecten is gezien.

ZANDHAGEDIS NEEMT TOE

Zandhagedis:

- Verspreiding
- traject



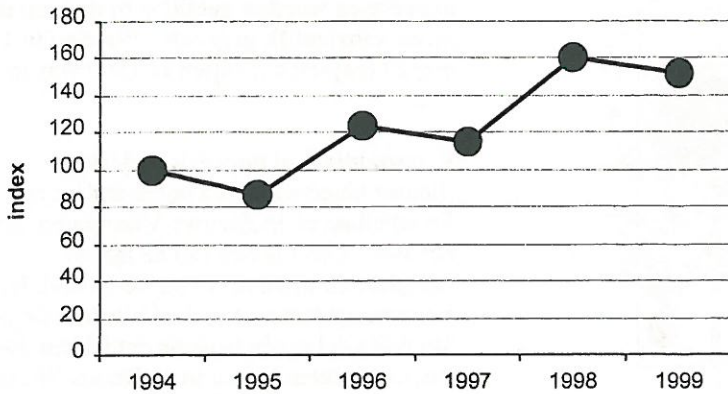
Het aantal zandhagedistrajecten is in de loop der jaren gegroeid van 79 in 1994 tot 124 in 1999. De dieren laten zich steeds vaker op de trajecten zien.

Verspreiding en netwerk trajecten

Het merendeel van de zandhagedis-trajecten ligt nog steeds in de duinen, maar liefst 83 van de in totaal 124 trajecten. Dit is ook qua verspreiding van de zandhagedis in Nederland een belangrijke regio. Bijna 45 procent van zijn leefgebied ligt langs de kust. Midden Nederland (Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe) is met zo'n veertig procent het volgende belangrijke kerngebied, hier liggen 23 zandhagedis-trajecten.

Hoewel we enkele jaren geleden nog vrij pessimistisch waren over het voorkomen van de zandhagedis in het noorden van Nederland, zijn er inmiddels twee trajecten in Drenthe bijgekomen waar regelmatig zandhagedissen gezien worden, en één waar eenmaal een zandhagedis is waargenomen. Ook op Vlieland en Terschelling zijn inmiddels gelukkig een aantal trajecten gerealiseerd.

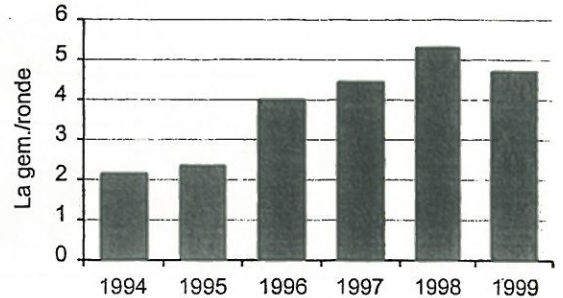
zandhagedis, index 1994 - 1999



trend

Over de periode van 1994 t/m 1999 vertoont het gemiddeld aantal waargenomen zandhagedissen in Nederland een toenemende trend. Ook de indexberekeningen laten deze opgaande lijn duidelijk zien. Hoewel 1999 toch ietsjes minder was dan 1998. Deze toename is significant. Het lijkt dus de goede kant op te gaan met de zandhagedis in Nederland!

zandhagedis
gemiddelde van alle trajecten

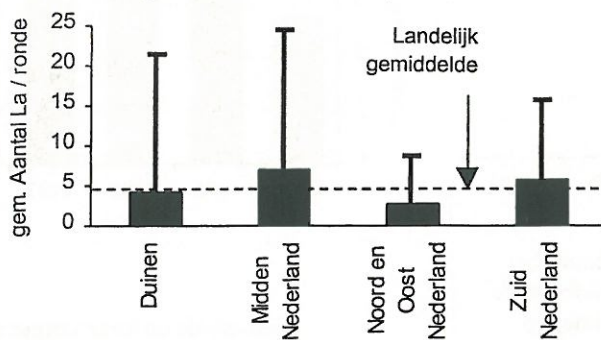


Zandhagedissen in de regio's

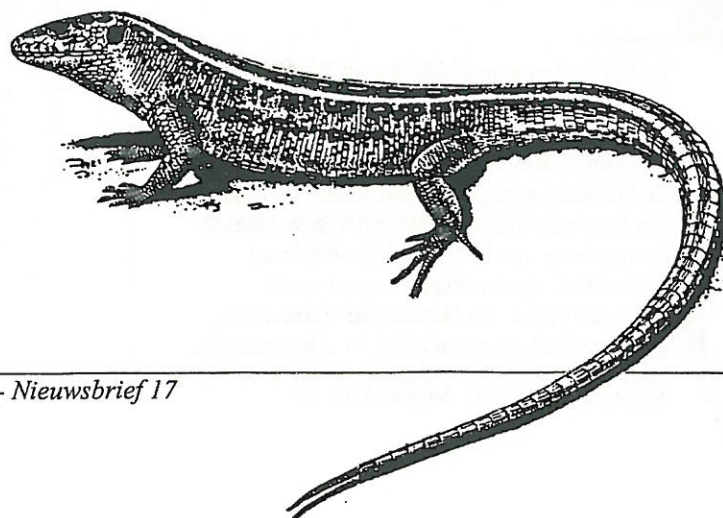
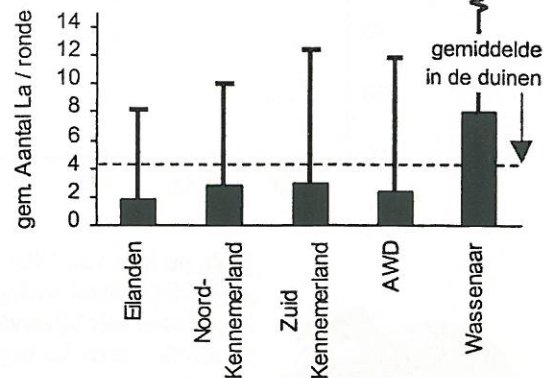
Het landelijk gemiddelde ligt op 4,71 zandhagedissen per telronde. In de duinen ligt dat iets lager, op 4,17. Midden Nederland komt er het beste vanaf met gemiddeld bijna zeven hagedissen per ronde en een maximaal trajectgemiddelde van 24,5 op de Leuserheide in Utrecht.

Binnen de duinregio komen de duingebieden in de omgeving van Wassenaar er het beste vanaf met een gemiddelde van ruim acht hagedissen per telronde. Ook de hoogste score in de duinen, gemiddeld 21 hagedissen per bezoek, komt hier vandaan. En wel van 'Lizard Hill' waar in de vorige nieuwsbrief aandacht aan werd besteed. 'Lizard Hill' doet zijn naam eer aan.

gemiddelde en maximum per regio



gemiddelde en maximum in de duinen

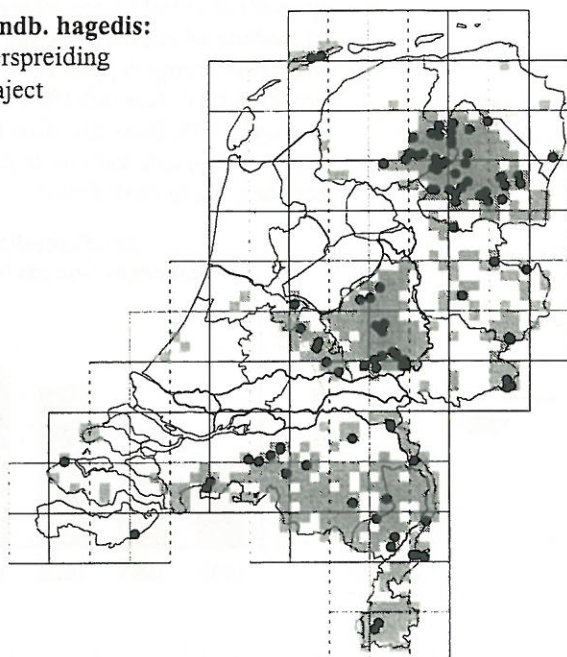


LICHTE AFNAME LEVENDBARENDE HAGEDIS

Levendb. hagedis:

□ Verspreiding

• traject

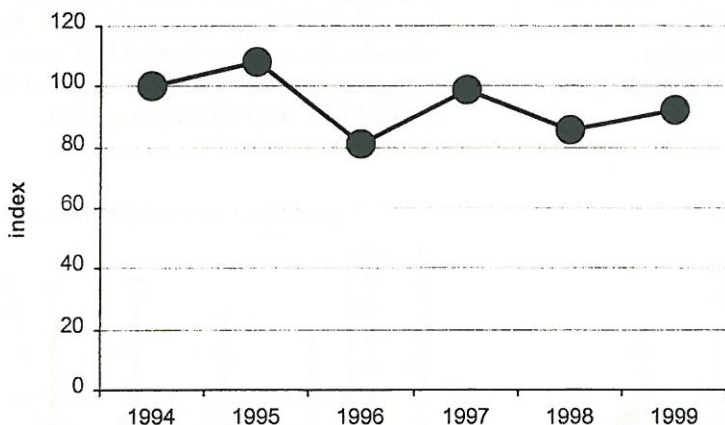


Het aantal trajecten waar levendbarende hagedissen worden geteld is in de loop der jaren aanzienlijk gegroeid. Werden in 1994 nog 27 trajecten gelopen in 1999 waren dit er 112.

Verspreiding en netwerk trajecten

Nieuwe trajecten liggen onder andere op Terschelling en in Zeeuws-Vlaanderen. Het Zeeuwse traject is één van de laatste vindplaatsen in dit deel van Nederland. Hij is hier zeer zeldzaam, Luciën Calle kon dit jaar dan ook slechts één hagedis ontdekken. De meeste trajecten liggen in de Drents-Friese Heidegebieden. Maar ook de overige leefgebieden zijn inmiddels goed voorzien van trajecten zoals de Noord-Veluwe waar in 1999 drie nieuwe trajecten zijn bijgekomen. Alleen in Zuid Nederland, met name het Limburgse Heuvelland, zijn relatief weinig trajecten.

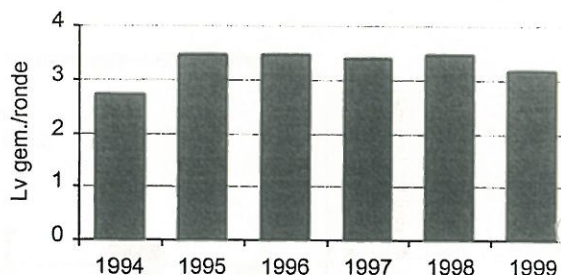
levendbarende hagedis, index 1994 - 1999



trend

De indexberekeningen laten een lichte achteruitgang in aantallen waargenomen dieren zien. Hoewel klein, is deze achteruitgang over de laatste zes jaar wel significant.

levendbarende hagedis
gemiddelde van alle trajecten

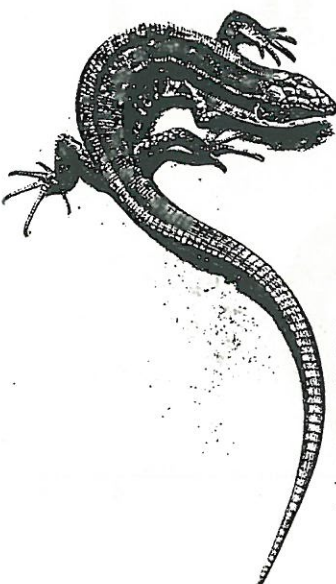
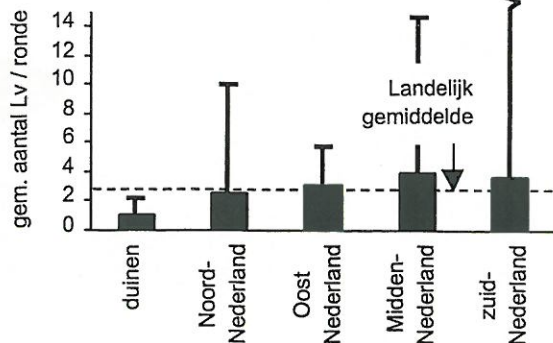


In de periode van 1994 t/m 1999 vertoont het gemiddeld aantal waargenomen levendbarende hagedissen niet bijzonder veel fluctuatie, zo tussen de 2,5 en 3.5 hagedissen per trajectbezoek.

regio's

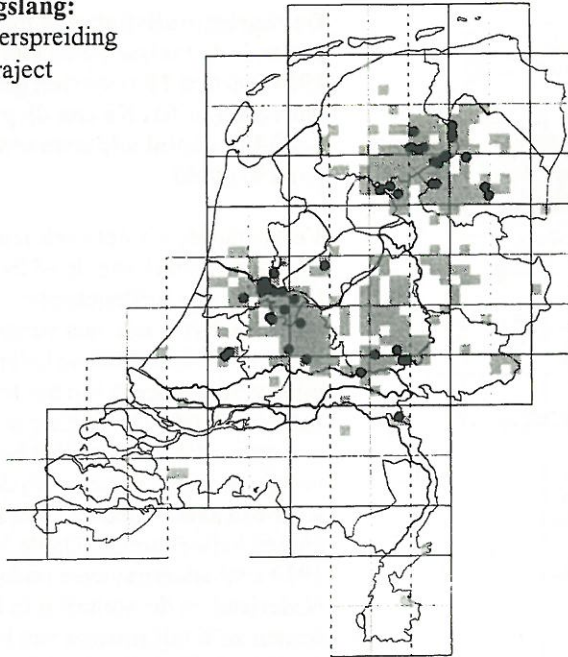
In 1999 zijn er gemiddeld over heel Nederland, 3,18 levenbarende hagedissen per telronde gezien. Daarbij kent het midden van Nederland (Utrechtse Heuvelrug en Veluwe) de hoogste dichtheden, met gemiddeld ruim vier hagedissen per telronde. Het hoogste trajectgemiddelde komt echter van het zuidelijke deel van Nederland; op een nieuw traject in de Overasseltsche- en Hatertsche Vennen zag Frank Gijselkart gemiddeld 31.5 hagedissen.

gemiddelde en maximum per regio



RINGSLANG HANDHAFT ZICH

Ringslang:
 ■ Verspreiding
 • traject



Het aantal trajecten met ringslangen is toegenomen van 18 in 1994 tot 57 in 1999. Na teruglopende aantallen in 1996 en 1997 worden de laatste twee jaar weer vaker ringslangen gezien.

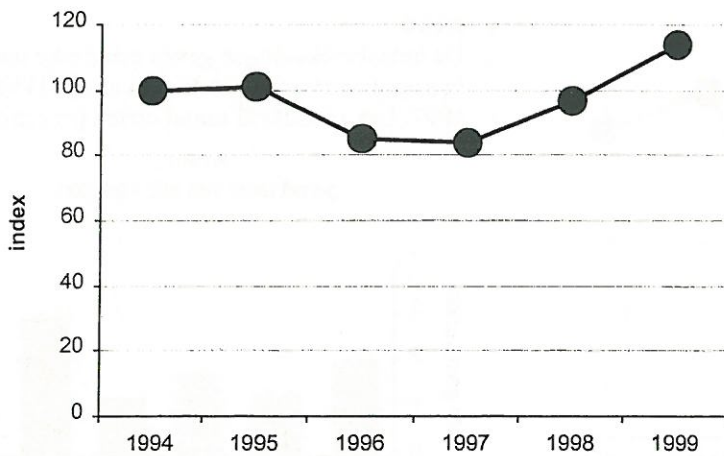
Verspreiding en netwerk trajecten

Het meetnet werd in 1999 onder andere versterkt met drie nieuwe trajecten in de kop van Overijssel, en één in Flevoland. De spreiding van de trajecten over de leefgebieden is hiermee weer beter gedekt. Alleen de noordelijke helft van de Veluwe en Midden Overijssel ontbreken nog. De omgeving van Amsterdam heeft de grootste concentratie ringslangtrajecten, hier werden 18 van de in totaal 57 ringslangtrajecten gelopen. Ook Friesland en Drenthe zijn met 23 trajecten goed vertegenwoordigd.

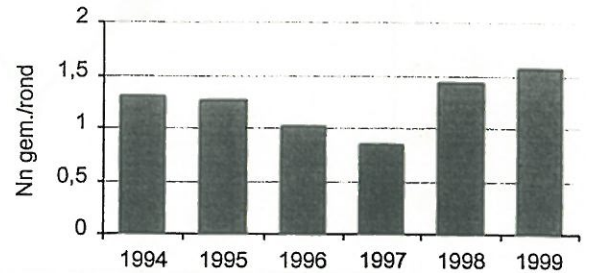
trend

De indexberekening laten zien dat de ringslang na een kleine dip in 1996 / 1997 weer iets vaker wordt gezien. Tijdens de dip werd er minder dan 1 dier per ronde gezien. In 1999 lag dit gemiddelde voor het eerst boven de 1,5. Het 'overall' beeld voor de ringslang gedurende de afgelopen zes jaar is redelijk stabiel.

ringslang, index 1994 - 1999



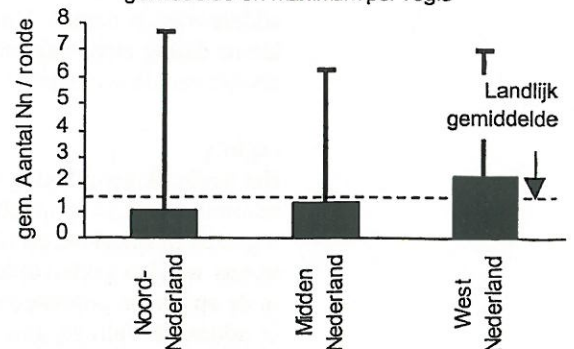
ringslang
gemiddelde van alle trajecten



regio's

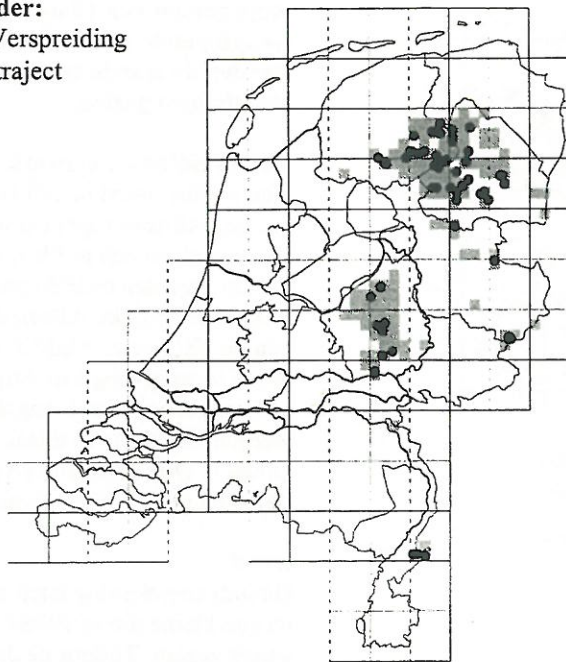
Het landelijk gemiddelde ligt op 1.57 ringslangen per telronde. De trajecten in West-Nederland komen er daarbij het beste van af met gemiddeld zo'n 2.3 slangen per bezoek. Het hoogste aantal komt echter van een traject in de Noordoostpolder, waar dit jaar voor de tweede maal gelopen werd, met niet minder dan 7,7 slangen gemiddeld per telronde.

gemiddelde en maximum per regio

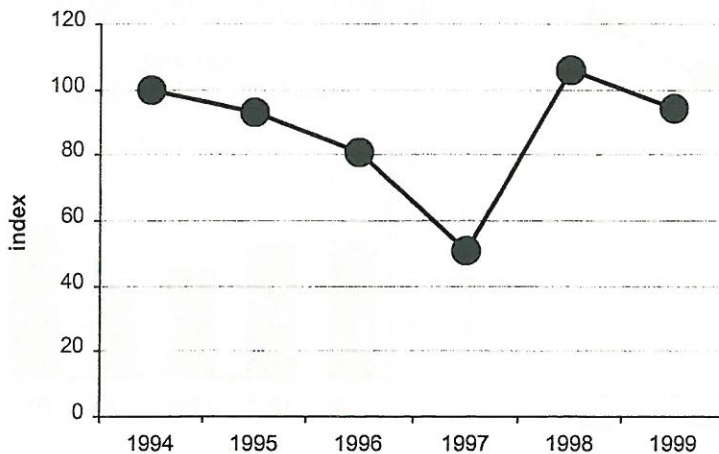


ADDERS KRUIPEN UIT DIP

Adder:
 □ Verspreiding
 • traject



adder, index 1994 - 1999



halveerde bijna van 2 dieren in 1994 tot 1,1 in 1997. 1998 was een uitzonderlijk goed jaar om adders waar te nemen. Vorig jaar laat weer een kleine daling zien, waarmee we terug zijn op het niveau van de eerste jaren.

regio's

Het landelijk gemiddelde van 1.81 adders per telronde wordt voornamelijk bepaald door de trajecten in Friesland en Drenthe, waar zo'n 2.1 adders worden gezien tijdens de trajectbezoeken. In de op één na grootste verspreidingskern van de adder, de Veluwe, gaat het er minder rooskleurig aan toe. Met gemiddeld slechts 0,65

De representativiteit van het Meetnet voor de adder is de laatste jaren sterk verbeterd. In 1994 werden 19 trajecten geteld, vorig jaar waren dit er 61. Na een dieptepunt in 1997 heeft het aantal adderwaarnemingen zich goed hersteld.

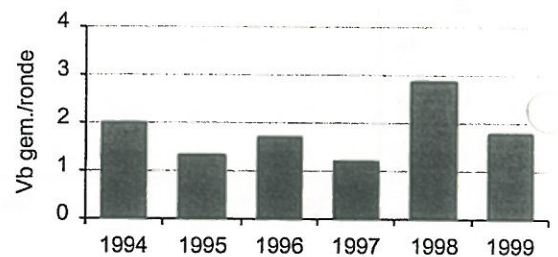
Verspreiding en netwerk trajecten

Het leeuwendeel van de addertrajecten ligt in de Drents-Friese heidegebieden, maar liefst 45 trajecten. Dit is ook qua verspreiding van de adder over Nederland de belangrijkste regio, bijna zestig procent van het leefgebied van de Adder ligt hier. De Veluwe is een goede tweede wat oppervlakte leefgebied betreft met ongeveer veertig procent. We zijn blij dat we daar in 1999 weer een aantal nieuwe addertrajecten hebben mogen verwelkomen. Op de Veluwe zijn in 1999 acht addertrajecten onderzocht. Oost-Nederland en de Meinweg in Limburg samen, nemen zo'n vijf procent van het leefgebied van de adder in Nederland voor rekening. Hier werden respectievelijk vijf en drie addertrajecten bekeken.

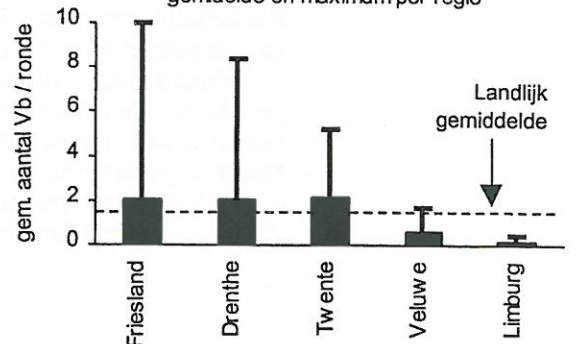
trend

De indexberekeningen geven een sterke terugval in aantal waarnemingen te zien tussen 1994 en 1997. Het gemiddeld aantal dieren per telronde

adder
gemiddelde van alle trajecten



gemiddelde en maximum per regio



adders terwijl ook het Meinweggebied een zeer laag gemiddelde scoort. Het is algemeen bekend dat het in deze twee regio's zeer slecht gaat met de adders. Verdrijving van de heidevelden speelt hierbij mogelijk een grote rol. Het hoogste

trajectgemiddelde komt uit de noordelijke provinciën. De regiocoördinator in Friesland, Wim Andela, ziet op zijn traject zo'n tien adders per bezoek.

NIEUWS VAN DE FRONTEN

Vanuit de Hoge Fronten in Maastricht was er dit jaar veel goed nieuws te melden. De vier enthousiaste muurhagedis-tellers, Minne Feenstra, Jan America, Ger van Hees en Ron Bronckers wisten een record aantal dieren op hun formulieren te noteren. In totaal zijn er 309 verschillende muurhagedissen geteld tijdens 29 veldbezoeken. Meer dan ooit tevoren. Dit aantal bestond uit 117 volwassen, 16 subadulten en 176 juveniele hagedissen.

spectaculair

Vooraf het aantal juvenielen was spectaculair te noemen. Op 4 augustus werd het eerste pas geboren hagedisje ontdekt. Vanaf die tijd werden de zuid- en oostmuren door steeds meer kleine hagedisjes bevolkt. In september gevolgd door een geboortegolf op de westmuren. In september en oktober krioelde het overal van de jonge hagedisjes. Vanaf september liepen op verscheidene plaatsen jongen van verschillende grootte door elkaar. De waarnemers achten het waarschijnlijk dat dankzij de warme (na)zomer van 1999, van sommige vrouwtjes een tweede legsel is uitgekomen.

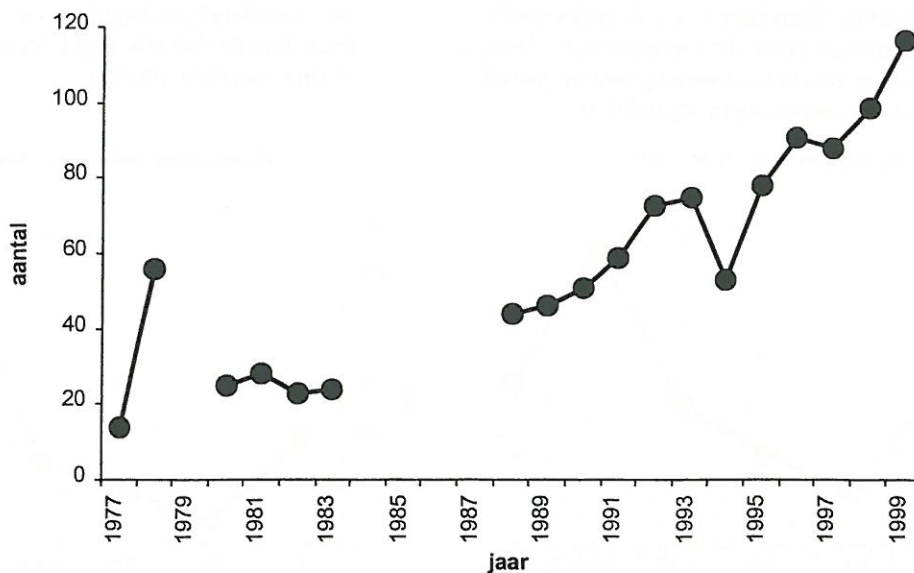
Geboortegolf

Ook 1997 was zo'n warme zomer. Toen zagen zo'n 137 jonge hagedisjes het levenslicht. Van

deze geboortegolf lijken echter maar weinig dieren tot wasdom te zijn gekomen. Vorig jaar werden daarvan nog wel zo'n 126 subadulte dieren gezien. Maar in de aanwas aan volwassen dieren dit jaar, is dit aantal nauwelijks terug te vinden. De indruk bestaat dan ook dat de maximale draagkracht is bereikt in de Hoge Fronten. Er is simpelweg geen ruimte voor meer dieren. Migratie naar nieuwe leefgebieden is dan te verwachten. Buiten de Hoge Fronten hebben muurhagedissen vooralsnog weinig kans. Vermoedelijk is een groot deel van deze generatie weggetrokken en "in het niets verdwenen". In de figuur hieronder staat het verloop van het aantal volwassen muurhagedissen op de Hoge Fronten weergegeven, sinds de eerste tellingen in 1977.

Lage Fronten

Op de nabijgelegen Lage Fronten worden nog nauwelijks extra beschermende maatregelen t.b.v. de muurhagedis getroffen. Hier zijn het afgelopen jaar 26 verschillende volwassen dieren en 26 jonge hagedisjes waargenomen. Ook dit deel van de vestingmuren van Maastricht zal hopelijk binnenkort een beschermde status krijgen



Volwassen muurhagedissen in de Hoge Fronten, sinds de eerste tellingen in 1977

DE GRILLEN VAN HAZELWORM EN GLADDE SLANG

verspreiding

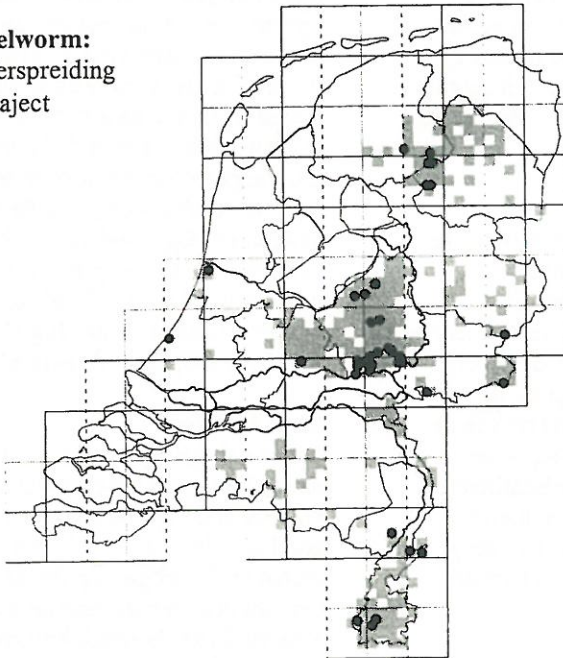
Hoewel de hazelworm een ruime verspreiding heeft over de hoge zandgronden van Nederland, wordt hij maar op heel weinig trajecten waargenomen. In totaal is hij gedurende de laatste zes jaar op veertig trajecten gezien, terwijl er veel meer trajecten in het leefgebied van de hazelworm liggen.

De gladde slang heeft maar een heel beperkt leefgebied, maar in het grootste deel daarvan

liggen wel trajecten waar hij zo af en toe gezien wordt. Dit jaar zijn daar weer twee trajecten aan toegevoegd in de Peel, een belangrijk kerngebied waar Peter Keijzers in 1999 flink wat slangen heeft waargenomen. Van de grotere leefgebieden ontbreken trajecten alleen op de Noord Veluwe. Sinds 1994 zijn op twintig verschillende trajecten wel eens gladde slangen gezien, 16 daarvan zijn ook in 1999 gelopen.

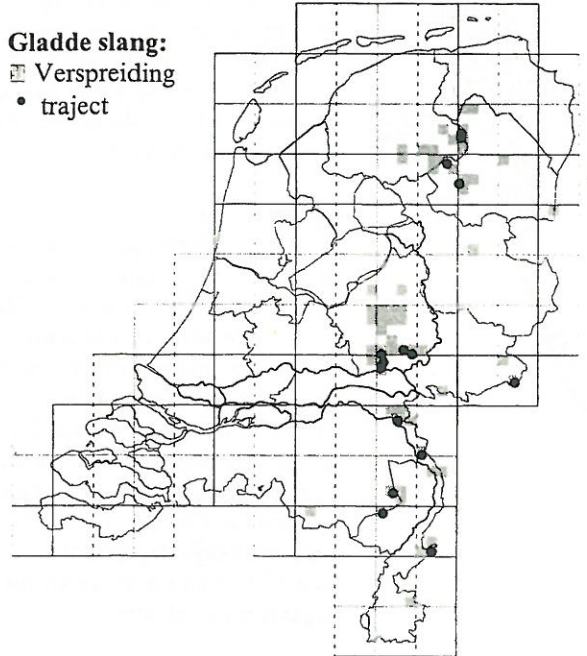
Hazelworm:

- Verspreiding
- traject



Gladde slang:

- Verspreiding
- traject

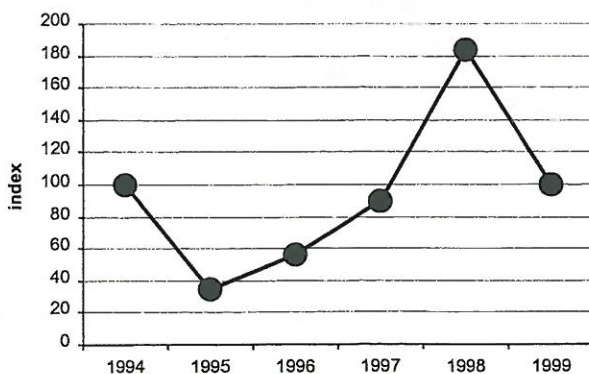


Trend

De grilligheid waarmee beide soorten zich laten zien aan de trajectlopers maakt het onmogelijk een betrouwbaar resultaat te krijgen uit een trendanalyse. Toch hebben we de indexgetallen in de grafieken hieronder weergegeven. Hierin is duidelijk te zien dat het verloop van de grafiek voor beide soorten nagenoeg gelijk is.

Waarschijnlijk komt dit doordat beide soorten zich onder gelijksoortige weersomstandigheden laten zien. Het hier afgebeelde trendverloop zal dan ook eerder een weerspiegeling zijn van de weersomstandigheden tijdens de verschillende jaren, dan dat het iets zegt over een toe- of afname van deze soorten.

hazelworm, index 1994 - 1999



gladde slang, index 1994 - 1999

